

Överby
100 år

100 år i ett nötskal

1990-talet i Esbo

Kanske i högre grad än den allmänbildande skolan lever yrkesutbildningen i tiden, rättfärdigad av det kringvarande samhällets föränderliga behov och av de utkomst-möjligheter den genererar. För yrkesskolan är det ett överlevnadsvillkor att känna tidens puls, ana sig till trender och anpassa sin verksamhet till samhällsutveckling. Överby skola har under 100 år hedersamt skött sitt uppdrag och lyckats forma sin utbildningsuppgift i enlighet med tidens krav.

Då Överby skola för landsbygden yrken inledde sin verksamhet hösten 1915 hade besluten underbyggts med både språkpolitiska och lantbruksekonomiska, sociala och pedagogiska argument. Som väl var fanns det då starka, modiga, oegennyttiga samhällsmedlemmar som resolut tog nödvändiga initiativ. De personer som i detta avseende är värda all högaktning var filosofiedoktorn, professor **Edward Blomqvist**, filosofiemagister **Eric v. Rettig** och skolans första föreståndare, folkskolläraren **Emil Lundell** från Träskby folkskola i Esbo, många andra inte att förglömma.

För skolans underhåll bildades en garantiförening och till dess ordförande utsågs Eric v. Rettig. Av ett visst historiskt intresse är det att startskottet för skolan var ett finansiellt understöd av Svenska Folkskolans vänner, idag en av storägarna i Axxell. Ab Svenska småbruk och egna hem (som grundats år 1908) hade år 1911 inköpt Överby gård och Karlsbergs säteri i Kyrkslätt socken. Här ”stod nödiga byggnader till buds” och skolan inledde här det första skolåret på svenska dagen 1915 med 15 nyintagna elever. Då skolans undervis-

ningsprogram var unikt och den verkade på arrenderad mark, åtnjöt den inte lagenliga statsanslag. Finansieringsläget för garantiföreningen blev ohållbart och år 1929 blev aktiebolaget skolans ägare.

Under tiden fram till kriget etablerade sig skolan som ett verkligt alternativ för 13–16-åriga pojkar från landsbygden. Pedagogiken byggde redan då på att inlärningen skedde i verkligt arbete, i jordbruket, trädgården, verkstaden, hönshuset, smedjan osv. Den praktiska undervisningen kompletterades med teori och stor vikt lades vid ”ordning, snygghet, vid ett gott och städadt uppförande”.

Under krigstiden förlöpte arbetet på skolan normalt, men hösten 1944 drabbades skolan av den oväntade katastrofen; Sovjetunionen arrenderade Porkalaområdet och skolan måste hals över huvud efter trettio år lämna skolområdet i Kyrkslätt.

Svenska småbruk och egna hem ägde

lyckligtvis Margreteberg gård i Esbo som bolaget förvärvat 1936. Efter smärre byggnadsprojekt kunde skolan efter ett års uppehåll återuppta undervisningen med 20 nyanmälda elever. Fredsslutet förde med sig en ny dynamik i republiken Finland, men inledningsvid kunde skolan fortsätta med sitt ursprungliga undervisningsprogram. År 1956 upphörde arrendeavtalet med Sovjetunionen rörande Porkala, men den epoken hade gott så hårt åt fastigheterna i Kyrkslätt att jämfört med förut-sättningarna på Margreteberg kunde inte en återflyttning komma i fråga.

År 1959 övertog agronom **Bengt Nybondas** föreståndarskapet. Det skedde vid en tidpunkt då hela det nationella skolsystemet, med införande av grundskola och samordnande av det helt ostrukturerade yrkesutbildningsfältet, skulle omformas. Villkoren för statsfinansiering hårdnade

1930-talet i Kyrkslätt

och kopplades till krav på kvalitet i undervisningen.

För Överby innebar grundskolan att det inte längre fanns sysslösa 13–16-åriga pojkar i behov av skolans utbildningstjänster. Samtidigt drabbades Svenska trädgårdsmästarskolan i Åbo av en likartad problematik. De krav på utbyggnad och kvalitetshöjning som yrkesutbildningsreformen förutsatte kunde skolans privata ägare inte tillmötesgå.

Kontentan av det hela blev att Överby lade ned sitt ursprungliga utbildningsprogram, startade en tvåårig jordbruksteknisk skola (1969) och i samma veva också en ettårig trädgårdsyrkesskola (1968) som beredde jordmännen inför trädgårdsmästarskolans ankomst från Åbo till Margreteberg (1971).

Trots att Överby gått ”segrande” ur omstruktureringsprocessen insåg man snart att det nya upplägget innebar en oöverkomlig ekonomisk utmaning för skolans upprätthållare, Stiftelsen Svenska småbruk och hems undervisningsfond. Inom den kommunala sektorn hade förstärkelsen ökat för att ansvaret för yrkesutbildningen låg på lokal- och regionalplanet. Inom huvudstadsregionen hade insikten resulterat i ett kommunalförbund som upprätthöll Mellersta Nylands yrkesskola. Bengt Nybondas var aktiv inom Esbos kommunalpolitik och hade där som partiförande tekn.lic. **Björn Immonen**, initiativtagare till nämnda kommunalförbund och dess dåvarande styrelseordförande. Snart hade ett samförstånd hittats och år 1978 övertog Kommunalförbundet för huvudstadsregionens svenskspråkiga yrkeskolor (HSY) Överby trädgårds- och lantbruksskolor.

Då överlåtelseprocessen väl kommit igång avgick Bengt Nybondas. Hans efterföljare, agronom **Nils Gustav Andersson** fick det otacksamma uppdraget att anpassa skolans rutiner till kommunal förvaltning, varefter han avgick år 1978 och blev rektor för Västankvarns lantbruksskola. Efter honom kom AFK **Tor Lindholm** att som rektor leda skolan till år 2002, med undantag för några tjänstledighetsperioder på 90-talet då vikariatet sköttes av **Ulf Wallenius**.

1980-talet var en klang och jubeltid för yrkesutbildningen. Mellanstadiereformen hade givit höjd status och i samverkan med en ”grön våg” var elevtillströmningen god. Svenska studieplatser dimensionerades enligt en statistisk rättvisa och plötsligt hade vi också hortonomutbildning på Över-

1950-talet i Åbo

by (1988). I samma tider hade emellertid lantbruksutbildningen kommit till vägs ände och utbildningen lades ner 1989. Nu hette skolan Överby trädgårdsskola.

Samhällsekonomi möjliggjorde under 80-talet byggnadsinvesteringar och de självständiga kommunalförbunden kunde årligen låta budgeterna växa. Men reaktionen lät inte vänta på sig. Vårt samhälle råkade i början av 90-talet in i en förödande recession, med återverkningar på hela utbildningssektorn. Skolorna fick hädanefter statsanslag som ett enhetspris, mark/studerande, vilket naturligtvis innebar sämre ekonomi för små läroanstalter.

Redan under 80-talets sista år planerades en reform som skulle skapa en enhetsskola av gymnasiet och yrkesutbildningen, medan yrkesinstitut skulle sammanlösas till yrkeshögskolor. Av det förra blev det ingenting, gymnasierna var oroliga för att mista sin akademiska prägel och yrkesläroanstalterna fruktade att yrkesundervisningen skulle urvattnas. Men yrkes-högskolorna fick vind i seglen och realiserades i snabb takt.

Inom yrkesutbildningen påbörjades nu de stora sammanslagningarnas process. Statsmakten ställde som mål stora regionala yrkesinstitut med ett heltäckande utbud av branscher.

Med tyngdpunkten i Åbo och västra Nyland skapades Yrkeshögskolan och Yrkesinstitutet Sydväst. Hortonomutbildningen från Överby anslöts som en naturlig sak till yrkeshögskolan, men verksamheten kvarstod på Margreteberg. Inom HSY togs ett första steg då dess fyra läroanstalter (inklusive Överby) år 1999 samlades till yrkesinstitutet Praktika. Tor Lindholm utsågs till rektor för institutet och inledde omedelbart diskussioner om en samgång med Folkhälsans yrkesinstitut Focum. Förhandlingarna gav resultat

och yrkesinstitutet Practicum kunde inleda sin verksamhet år 2002. I samkommunen gjordes emellertid bedömningen att trädgårdsmästarutbildningen på Överby skulle ha en naturlig hemvist i Yrkesinstitutet Sydväst, där övrig svenskspråkig naturbruksutbildning redan var etablerad. Härav följde att samkommunen avstod från sina fastigheter på Margreteberg och Ab Svenska småbruk och egna hem, som också var aktionär i Ab Sydväst, återinträdde som ”mecenat” för utbildningsverksamheten på Margreteberg.

I samband med dessa omställningar avgick Tor Lindholm och tillträdde annan tjänst.

Förändringsvindarna fortsatte att blåsa. Yrkeshögskolorna tvingades rationalisera sin verksamhet och Sydväst samlades med österbottniska Novia. Ett offer i processen blev hortonomutbildningen, som från sin synliga plats i huvudstadsregionen flyttades till Raseborg och den ”kritiska massan” av trädgårdskunnande minskade markant på enheten i Esbo. Yrkesinstitutet Sydväst antog namnet Axxell, som efter finansiella storsatsningarna i Ekenäs och Karis tvingas se om sitt hus. I den processen är det vanskligt att förutspå det framtida ödet för verksamheten på Margreteberg.

Filosofen säger att ödet inte är en fråga om tur och otur utan man formar faktiskt själv sitt öde. Som en följd av sammanslagningar inom skolvärlden har mången liten eller marginell aktör upplåtit sin rätt och möjlighet att påverka sitt öde. Det är därför svårt att se hur Överby under rådande villkor framdeles skall kunna svara mot tidens krav och trädgårdsnäringsens förväntningar.

Tor Lindholm